

HAC TEVHİDİ YENİDEN ANLAMAK

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

MEKKE, arzla semanın, yerle göğün, şahadet âlemiyle gayp âleminin buluştuğu yerdir. Allah Teala son olarak buradan bir insanı seçmiş ve onun vasıtasıyla insanlıkla konuşmuştur. Mekke vahyin rahmi ve beşiğidir. Vahiy burada ete, kemiğe bürünmüş, burada büyümüş gelişmiştir. Kutsal burada tecelli etmiş, gayp burada kendini ifşa etmiştir.

Bu coğrafya, doğal güzelliklerden mahrum bir yerdir. Neredeyse hiç yeşili olmayan, kayalık dağlar ve vadilerden meydana gelir. Ne yeşillerle, çiçeklerle bezenmiş bağları, bahçeleri ne de içlerinden nehirler, ırmaklar çağıldayan ağaçlarla süslü ovaları vardır. Dolayısıyla bu doğal yapısıyla insanın buraları sevmesini sağlayacak gözle görülür hiçbir neden yoktur desek, mübalağa etmiş olmayız.

Ama Allah Teala buraları bütün Müslümanlara sevdirmiştir. Mukaddes beldeler müminlerin âdeta gözbebeği yerlerdir. Hep buraları ziyaret etmenin arzu ve iştiağını yaşarlar.

Tarihte olduğu gibi günümüzde de milyonlarca insan Mekke'ye, Medine'ye gitmek için can atmaktadır. Çünkü bu mekânlar onların hülyalarını ve rüyalarını süslemektedir. Bu asırlardır devam eden bir yolculuktur. Nesilden nesile, kuşaktan kuşağa aktarılan bir sevdadır. İşte Allah Teala bir şeyi sevdince böyle sevdirmekte, yüceltince böyle yüceltmektedir. Aynı Allah Rasulünü sevdiği gibi...

O, yetim olarak doğmuş ve yetim olarak büyümüştü. Sıradan bir çocuk ve genç olarak ömrünün ilk yıllarını geçirmişti. Yetişkinliğinde de Hz. Hatice validemize güvenilir kişiliği dolayısıyla ticaret konusunda yardımcı olmuştu. Allah Rasulü'nün hayatı boyunca ne krallar gibi sarayları, köşkleri, ne de Karunlar gibi servet ve hazineleri almıştır. Ama Allah Teala kırk yaşlarında onu seçmiş ve inananlara onu sevdirmiştir. O, tarihte olduğu gibi günümüzde de milyarlarca müminin sevgisine ve muhabbetine mazhar olmuştur. İşte Allah bir kimseyi sevince, onu insanlara böyle sevdirebilir.

Mekke tevhidin merkezi. Dolayısıyla hacı burada tevhidi yeniden anlamaya çalışır. Allah Rasulü asırlar önce putları burada yıkmıştı. Ama insandaki putlaştırma zaafı sona ermemişti. Her çağ, kendi putlarını üretmeye devam etmektedir.

Putlar kimi zaman maddi formalara, heykellere bürünür. Kimi zaman da insanın nefsi ve ölçü tanımaz hırsları, arzuları olur. Bunlar hayatın biricik gayesi hâline gelir. İnsan bütün himmetini ve gayretini bunlar uğruna harcar. Şehvet, şöret, servet, makam ve mevki davası Allah rızasının önüne geçer. Allah sevgisi ve O'nun buyruklarına tabi olma arzusu, gittikçe önemini kaybeder, hatta tali bir konu hâline gelir. İşte tevhidin merkezi Mekke'de hacı aday, iç dünyasında putlaşma eğilimi gösteren bütün bu duygu ve saplantıları terbiye etmeye çalışır.

Her ibadetin kendine has bir özelliği, bir yapılış tarzı vardır. Mesela namaz kulun kıyam, rükû, secde vb. belirli hareketlerle Rabbine olan tazimini ifade etmesidir. Oruç, insanın yeme, içme ve cinsel beraberlikten kendini alkoymasını, bu şekilde Rabbinin buyruğunu yerine getirmesidir. Birçok sembolik anlamı olan kurban ise belirli hayvanların kanının akıtılmasıdır.

Hacca gelince, bu ibadetin de bir temel özelliği, bir karakteri vardır. O da 'yürüyüş' yani hep hareket hâlinde olmak dikkati çekmektedir. Mesela bu kutsal yolculuğa Medine'de Allah Rasulünü ziyaretle başladığımızı düşünelim. Bu yolculuk, Mikat'ta ihrama girerek Kâbe'ye varmak, burada tavaf etmek, ardından sa'y etmek, hac günleri gelince Arafat'a çıkmak, ardından Müzdelife'ye varmak, Mina'da

şeytan taşlamak, tekrar ziyaret tavafı ve sa'yyla devam eder. Görüldüğü gibi bu ibadette hep bir yerden başka bir yere intikal vardır.

Hac, insan hayatının bir özeti gibidir. Çünkü hayat da anne rahminden başlayan bir yolculuktur. Allah'tan başlayan ve yine sonunda O'na varan bir yolculuk. Nitekim ayetlerde sık sık bu yolculuğa vurgu yapılır, böylece insan varacağı yeri unutmaması için uyanık tutulmaya çalışılır. Mesela Kur'an'da şu ifadenin tekrarlandığını görüyoruz: 'Dönüş, ancak Allah'adır' (bk. Nur, 24/42; Mü'min, 40/3.)

Tavaf, Kâbe'nin etrafında bir yürüyüştür, ama tavaf yapan hacının kalbi hep Allah'a yürür. O'nun rızasını arar. Sa'y etmek, Safa ve Merve tepelerine doğru bir seyirdir, ama burada hacının esas seyri Rabbinedir. Arafat vakfesi Mekke'den başlayan bir intikaldir, ancak esas intikal kalpte Allah'a doğru olur.

Safa ve Merve tepelerine tırmanırken nefesimiz zorlanır gibi olur. Hayat yolculuğunda da zaman zaman yokuşları aşmak mecburiyetinde kalır, nefesimizin zorlandığını hissederiz. Ama mutlaka hayat şavtını tamamlamamız, ölüme değin teslimiyet şuuruyla yolumuza devam etmemiz gerekir. (bk. Âl-i İmran, 3/102.)

Hayat yolculuğu hep bir koşuşturmacadır. Ama zaman zaman durup dinleniriz, kendimizi hesaba çekeriz. Ne yaptık, ne yapıyoruz, ne yapacağız? Ve sonra kalkar yolumuza devam ederiz. Birini bitirir, öbürüne başlarız. Ama her hâlükârda sevgiyle, ümitle, teslimiyetle Rabbimize yürürüz. (bk. İnşirah, 94/7-8.)

Hac yolculuğu da böyledir, Arafat'ta Müzdelife'de vakfelerde durur, geçmişimizi, geleceğimizi muhasebe ederiz. Ama vakfeleri tamamlar, haccın diğer menasikini yapmaya devam ederiz, Rabbimize olan yolculuğumuzu sürdürürüz.

Hac ibadeti, görünüşte bir Müslüman'ın fiziksel olarak bir yerden başka bir yere göçmesidir. Ama esas göç, hacının iç dünyasında masivadan Allah'a yönelik olur. Allah'tan gelen insan yine O'na yürür. Nasıl ki tavafta başladığımız yere dönüyorsak, Allah'tan aldığımız 'nefha' ile hayata başladık, yine O'na döneceğiz. (bk. Hicr, 15/29; Bakara, 2/156.) Gönül hayatımızda hep Allah'a döneriz, sonunda da bütün varlığımızla zaten O'na döneceğiz.

Aslında Allah'a yürüyüş, mümince bir hayatın temel özelliğidir. Ölüme değin devam eder. Ama bu, bütün ibadetlerde olduğu gibi hacda yoğunlaşır. Hacdaki menasik ve nafile ibadetler deruni hayatta kalıcı izler bırakır. Allah'ın huzurunda olma, müminin psikolojik dünyasını iyice sarar. Hayat bütün yönleriyle manevi bir renk, dinî bir boyut kazanır.

'Allah'a yapılan yolculuk', bir başka açıdan 'Allah'la beraber' olma yolculuğudur. 'Maiyyet' şuuru içerisinde O'na doğru bir yürüyüştür. Allah'ın bizimle beraber olması mümine verilebilecek en büyük müjdelerdendir. (bk. Hadid, 57/4; Bakara, 2/153; Nahl, 16/128.) Allah'ın bizimle beraber olması, bizim Allah'ın murakabesi altında olduğumuz hissini yaşamamızdır.

Hepimiz zaten Rabbimize yürüyoruz. 'O'na yürüyüş' ve 'O'nunla beraber yürüyüş' birbirinden ayrılmamalıdır. Çünkü 'Allah'la beraber' yürüyüş, 'Allah'a yürüyüş'ün bir teminatıdır. 'Allah'a olan' yolculuk eğer 'Allah'la beraber olma' yolculuğundan kopuksa, bu yürüyüş insana bir fayda sağlamayacaktır. Aksine -Allah korusun- insanın hüsraniyla sonuçlanacaktır.

Bu yürüyüşün esas gayesi, Allah Teala'yı 'veli' edinmek ve O'nun 'velileri' arasına girmektir. (bk. Yunus, 10/62; A'raf, 7/196.) O'nun dostları, kayırdıkları, koruduklarından olabilmektir. Ahiret'te de eşsiz şefkat ve merhametiyle O'nun ağırlamasına, selam ve esenlik temennilerine mazhar olabilmek (bk. Fussilet, 41/32; Yasin, 36/58.), 'mukarrebîn'den, Allah'a yakınlardan olma şerefine ermektir. (bk. Vaki'a, 56/11.)

Hac yolculuğu, Kur'an'ı yeniden keşfetme imkânını sağlar. Çünkü Mekke ve Medine, vahyin doğduğu, büyüdüğü ve kemale erdiği yerdir. Bu beldeler Kur'an'a beşiklik etmiştir. O yüzden müminler, bu emin beldenin taşında, toprağında Kur'an'ı görür, Kur'an'ı yaşarlar. Göklerin, yerlerin, dağların, çöllerin

vahiyle sarmaş dolaş olduğunu hissederler. Âdeta her taraftan onun kokusunu alırlar. Baktıkları her yer, onlara Yüce Kur'an'ı ve onun tebliğcisi Allah Rasulünü hatırlatır.

Mukaddes yolculukta Kur'an'la olan ilişki, sadece hissi boyutta kalmaz, bilgi boyutuna geçer. Çünkü hacı adayı Kur'an'ın doğduğu ve tamamlandığı mekânda yaşamaktadır. Vahyin son hikâ-yesinin yazıldığı yerlerde bulunmaktadır. Vahiy bu bölgede ete kemiğe bürünmüş ve Kur'an hâline gelmişti. Kur'an bu topraklarda yeni bir hayat ve yeni bir medeniyet inşa etmiştir.

Hacı adayı, burada Kur'an'la yeniden tanışır, vahyin nazil oluşunu yeniden keşfeder. Okudukça ayetlerdeki incelikler açıklığa kavuşur, saadet asrı zihninde bir başka canlanır. Mekke'de Mekki ayetlere, Medine'de Medeni ayetlere yoğunlaşır. Böylece Kur'an'ı kendi yerinde, kendi yurdunda anlamının farklılığını yaşar.

Bedir, Uhut, Hendek ve Tebük savaşlarında Allah Rasulü'nün komutasında ilk Müslümanların verdiği destansı mücadeleden dersler çıkarır. Allah yolunda fedakârlığın ve adanmışlığın ne demek olduğunu yeniden keşfeder. O'nun katında yücelmenin ve ebedî saadete ermenin şifrelerini çözer. İlk İslam davetinin hatıralarının yaşandığı mekânları ziyaretinde ilgili ayetlerle irtibat kurar. Hudeybiye'de Fetih suresinin inceliklerine muttali olur. Uhut'ta Âl-i İmran suresinin ilgili ayetlerini tefekkür eder. Medine'de Tevbe suresi üzerinde yeniden düşünür.

Hac vesilesiyle, müminin İslami hayatın aşkla yaşanacak bir hayat olduğu konusundaki kanaati kesinleşir. İslam'ın yayılması uğruna gösterdikleri eşsiz fedakârlıkları okuyarak ashabı tanımaya çalışır. Maldan ve candan geçmenin ne demek olduğu üzerinde yeniden düşünür. Böylece dinin muhabbetle bağlanmayı ve adanmayı gerektirdiği düşüncesi iyice pekişir.

Burada tevhit, adalet ve esenlik uğrunda bir mücadele verilir. Toplumda bu değerlerin egemen olması hedeflenir. Mümin, ilham ve enerjisini böyle üst bir bilinçten ve davadan alır. Bu üst bilincin kesintiye uğramaması gerekir. Çünkü aksi bir durum, mümince heyecanının körelmesi ve tükeniş demektir. Onun nazarında hayat Allah yolunda bir ceht ve cihat, i'la-yı kelimetullah uğruna bir gayret ve fedakârlıktır.